

VAPAITA

JA

YKSIN?

Onko freelancerin jääkaapissa ruokaa? Ovatko he yksinäisiä? Kaatuvatko koti-toimiston seinät päälle? Onko edes se vapaus todellista vai pelkkää käsityöläisromantiikan illuusiota?

TEKSTI ANTTI J. PELTONEN
VALOKUVAT NIKLAS EKMAN

Tuija Rannikon työhuone sijaitsee Käpylässä.

Tuija Rannikko, 50, graafinen suunnittelija
Tekee oman yrityksensä kautta töitä enimmäkseen pienille ja keskisuurille yrityksille.

»Jo 1980-luvulla tein freelancerina hommia eri mainostoimistoille. Lasten syntymän myötä hakeuduin takaisin vakitöihin, jotka jatkuivat vuoteen 2002 asti, jolloin eräs mainostoimisto meni alta ja vei työpaikkani mukanaan.

Silloin se tuntui ikävältä, ei enää.

Olen usein pohtinut, että miksi en alkanut yrittäjäksi jo aikaisemmin? Varmaankin epärointiini johtui siitä, että perheessä oli pieniä lapsia ja huoli säännöllisestä toimeentulosta painoi liikaa.

Joka tapauksessa työttömäksi jääminen oli sysäys, jonka tarvitsin.

Nyt olen ollut ammatinharjoittajana jo seitsemän vuotta. Ammatillisesti elän urani parasta aikaa. Saan tehdä työtä, mistä oikeasti nautin, omilla ehdoillani. Minulla ei ole läsnäolovelvoitetta, enkä ole missään kuluttamassa työaikaa. Suurimman osan ajasta työ ei edes tunnu työltä.

Olen saanut asiakkaita ja yhteistyökumppaneita paljon yrittäjien tapahtumista ja tilaisuuksista. Siellä on ollut luontevaa tutustua ja verkostoitua. Myös oman nettisivuston ja Grafian Tekijät-sivuston kautta on tullut asiakkaita ja tarjouspyyntöjä. Erityisen iloinen olen niistä uusista asiakkaista, jotka tulevat aiempien asiakkaitten suosituksesta.

Pääosin työskentelen pk-yrityksille kotitoimistostani käsin. Olen panostanut toimistooni paljon, yhteensä 10 000 euron edestä. Toimiva laitteisto on ehdoton edellytys tämän työn tekemiselle.

Muutama vuosi sitten olin yrittämisestä niin innoissani, että tein usein hyvinkin pitkiä päiviä. Huomasin, ettei se tehnyt minulle hyvää. Nykyisin pyrin noudattamaan säännöllistä rytmää. Yleensä työpäiväni alkaa 8:30 ja päättyy 17:00. Jos teossa on isompia projekteja, keskityn niihin. Jos ei, pidän yhteyttä asiakkaisiin, teen tarjouksia, laskutan tai käyn palaverissa. Tarpeen vaatiessa teen töitä myös viikonloppuisin, mutta pyrin välttämään sitä.

Raskainta yrittäjän arjessa on taloudellinen epävarmuus. Kuvaavaa on, että kuukausilaskutukseni on vaihdellut alle satasesta lähemmäs 10 000 euroon. Toisinaan kaipaen ympärilleni myös sosiaalista työympäristöä. Varsinkin suunnitteluvaihe on usein yksinäistä hommaa. Välillä on mukava olla mukana projekteissa. Toisaalta nautin suuresti myös kotitoimiston rauhasta ja jopa yksinäisydestäkin. Silti kaikenlainen vertaistuki ja verkostoituminen on tärkeää. Olen aktiivisesti mukana yrittäjien järjestötoiminnassa. Toivoisin jatkossa pystyvän tekemään myös entistä enemmän yhteistyötä esimerkiksi viestintätoimistojen ja it-yritysten kanssa.

Yrittäjän vapaus on mielenkiintoinen asia.

Tietyissä puitteissa sitä on paljonkin, mutta vapauden saavuttaakseen on tehtävä paljon töitä. Joku saattaa pystyä hinnoittelemaan työnsä vapaasti ja jäädä odottelemaan tilauksia, mutta useimpien täytyy haluta ja osata olla aktiivisia.

Vapaus ei myöskään tarkoita sitä, että hommat voisi tehdä vähän sinne päin. On oltava luotettava, pysyvä aikatauluissa ja kuunneltava asiakkaan toiveita. Myös kyky joustaa ja sovitella on tärkeää.

Mutta jos tätä kaikkea ei koe liian ahdistavaksi, niin kyllä yrittäjällä on aitoa vapautta.

Saa suunnitella oman päivänsä ja tilanteen mukaan pistäytyä vaikkapa taidenäyttelyssä keskellä päivää.

Isäni Leo Rannikko on ammatiltaan kuvataiteilija. Koen saaneeni lapsuudenkodistani virikkeitä itsenäiseen työskentelyyn ja oman ilmaisun etsimiseen. Näen itseni nimenomaan elämäntapayrittäjänä ja käsityöläisenä.

Hieman paradoksaalista on silti työni luonne. Kun kerran olen tehnyt yritykselle nettisivut tai luonut visuaalisen ilmeen tapahtumalle, olen tavallaan tehnyt itseni tarpeettomaksi. Toimeksiantoni ovat siis usein yksit-

»Kuukausilaskutukseni on vaihdellut alle satasesta lähemmäs 10 000 euroon.»

täisiä ja satunnaisia. Olisi mukavaa, jos jatkuvuutta olisi enemmän.

Silti en haluaisi työskennellä vakityöpaikassa. Olen tyytyväinen siihen, mitä teen.

Vaikka tein free-töitä jo 1980-luvulla, niin vielä silloin en pystynyt näin itsenäiseen ja kurinalaiseen työskentelyyn. Kokemus on tuonut perspektiiviä, jota minulla ei parikymppisenä vielä ollut.

Tämä alahan on nuoruutta ihannoiva.

Silti suhtaudun nyt viisikymppiä tulevaisuuteen erittäin luottavaisesti. Siltikään en halua kasvattaa yritystäni niin, että se työllistäisi muitakin kuin itseni. Koen, että kasvu voisi ilmetä ennemminkin yhteistyötahojen monipuolistumisena. Aion toimia jatkossakin elämäntapayrittäjänä. Nauttia omasta työstäni.»

Hanna Konola, 29, kuvittaja
Tekee omien projektien ohella tilaustöitä free-kortilla. Opinnot Aalto-yliopistossa kesken.

»En ole koskaan tehnyt tietoista päätöstä freelanceriksi ryhtymisestä. Siitä on vain pikku hiljaa tullut osa arkeani.

Opintoni Aalto-yliopiston graafisen suunnittelun maisterinlinjalla ovat vielä kesken. Niiden ohella olen tehnyt free-töitä vuodesta 2006 lähtien, enimmäkseen suunnittelua ja kuvituksia. Omien projektieni aiheet vaihtelevat paljonkin.

Koulussa meitä ei ole erityisemmin rohkaistu sen enempää yrittäjyyteen kuin vakihommiinkaan. Osa hakeutu tuu työsuhteeseen, osa ainakin aloittaa freelancerina. Olen kokenut työn ja opiskelun yhdistämisen vaivattomaksi. Kyse on painotuksista. Mutta jos haluaa opiskella ahkerasti ja vielä tiettyjä kursseja, niin töitä ei oikein edes pysty tekemään paljon. Vuonna 2010 olen keskittynyt työntekoon, tulevan talven pitäisi olla taas enemmän opiskelua.

Parasta freelancerin työssä on vapaus.

Se, että pystyn itse määrittämään, mitä teen, kenelle teen ja milloin teen. Toistaiseksi en ole halunnut sitoa itseäni pysyvämmiin johonkin tiettyyn työpaikkaan. Pidän siitä, että voin itse jaksottaa työskentelyäni haluamallani tavalla ja pitää lomaakin silloin, kun sille on tarvetta. Yrittäjänä toimiminen haastaa ainakin minua ja rohkaisee löytämään uusia, erilaisia juttuja. Kuten risteämiskohtia kuvituksen, suunnittelun ja taiteen välillä.

Toki vapaus asettaa myös haasteita.

Suurin on varmaankin vakaan, tasaisen tulotason puuttuminen.

Itseäni epävarmuus ei ole toistaiseksi häirinnyt, mikä saattaa johtua elämäntilanteessani. Omia lapsia ei vielä ole. Mutta ei freelancer automaattisesti ole vapaa. Paljon on kiinni siitäkin, että pystyykö tarvittaessa sanomaan asiakkaille ei.

Free-urani alkuvaiheessa olin joskus yksinäinen.

Varsinkin vuoden 2008 tienoilla tein liikaa hommia itseksi kotoani, enkä nähnyt tarpeeksi muita ihmisiä. Se ei ollut hyvä. Riittävä sosiaalinen elämä, sekä työhön että vapaa-aikaan liittyvä, on tärkeää. Samoin yhteiset projektit. Toivon, että tulevaisuudessa voisin tehdä niitä lisää.

Toisaalta, pidän omasta tilasta, myös kotona työskentelystä. Ja kyllähän ihminen voi tuntea olonsa yksinäiseksi myös työyhteisön keskellä.

Vanhempani ovat olleet vuosikymmeniä valtion ja kunnan palveluksessa. Koskaan he eivät ole silti kehottaneet minua hakeutumaan vakituisiin töihin. Ehkä äitini ja isäni olettavat, että niin käy itsestään. Uskon silti, että he luottavat valintoihini.

»Ihminen voi tuntea olonsa yksinäiseksi myös työyhteisön keskellä.»

Palasin syyskuussa Suomeen Japanista, missä olin neljä kuukautta vaihdossa. Siellä asuin 17 neliön kämpässä, joka toimi myös toimistonani. Suomeen palattuani minulla ei ollut ensin sen enempää kotia kuin työhuonetta. Tavallaan oli mielenkiintoista tehdä töitä jatkuvasti eri paikoissa, mutta pidemmällä aikavälillä kaipaen pysyvää työskentelytilaa.

Ennen Japaniin lähtöäni olin osana Helsingin Kalliossa sijaitsevaa työhuonekollektiivi Panamaa. Meitä oli siellä neljä henkeä, jokaisella oma työpisteensä ja yhteistä pöytätilaa. Panama oli todella toimiva ratkaisu. Siellä pystyi jatkuvasti keskustelemaan asioista, vaihtamaan mielipiteitä. Ihan kaikesta. Toivoisin, että pystyisin jatkossakin nauttimaan vastaavasta ilmapiiristä.

Pääsääntöisesti pyrin työskentelemään toimistoaikataulussa, yhdeksästä viiteen. Rytmä on muodostunut luonnollisesti, sillä poikaystäväni käy päivätöissä. Keskimäärin työskentelen neljänä päivänä viikossa. Omat projektit mukaan lukien yhteensä noin 30 tuntia. Valtaosa toimeksiannoistani →

Palattuaan Japanista Hanna
Konola työskentelee toistaiseksi
siskonsa olohuoneessa – tai
milloin missäkin.

tulee edellisten töideni avulla. Niin, että joku on nähnyt töitani jossain, kiinnostunut ja ottanut yhteyttä. Osa tilaustöistäni tulee opiskelun ohessa syntyneiden kontaktien kautta ja loput jollain muulla tavalla.

Verkostoituminen on free-työssä todella tärkeää. Pakko myöntää, että siinä minulla on vielä paljon kehitettävää.

Nettisivuni ovat olleet minulle merkittävä markkinointifoorumi. Myös sujuva kommunikointi asiakkaan kanssa on tärkeää.

Vaikka olen tavallaan ajautunut freelanceriksi, niin olen tilanteeseeni tyytyväinen.

Yrittäjyyteen liittyy monia asioita, joita arvostan. Kuten se, että ei ole sidottu fyysisesti mihinkään tiettyyn paikkaan. Freelancerina voin myös itse valita, kuinka paljon ajastani käytän työn tekemiseen. Se on erittäin tärkeää. Haluan, että minulla on elämässäni myös vapaa-aikaa.

Siltikään yrittäjyys ei ole minulle ehdoton olotila. Voisin hyvin kuvitella olevani tulevaisuudessa myös vakitöissä.

Ei olennaista ole se, että olenko minä yrittäjä vai en. Vaan se, että saan tehdä sitä mikä kiinnostaa.»

»Periaatteessa tilanteeni oli siis erinomainen. En vain pitänyt siitä, mitä tein.»

Saku Heinänen, 42, kirjainmuotoilija **Tekee tilaustöitä, luo fontteja ja opettaa Aalto-yliopistossa. Päätyö typografian luominen oman osakeyhtiön kautta.**

»Free-urallani on ollut kaksi alkua.

Vuonna 1996 opintoni TaiK:ssa olivat vielä kesken, kun perustin toiminnimen ja hankin ensimmäisen työhuoneeni. Suomi oli vasta toipumassa lamasta joten oli luonnollista, että urani alkoi free-pohjalta. 2000-luvun alkupuolen olin ollut palkkatöissä eri lehtitaloilla, kunnes keväällä 2005 päätin palata yrittäjäksi.

Olin silloin työsuhhteessa Alma Mediaan ja nautin urani korkeinta palkkaakin, sillä olin juuri tehnyt *Iltalehdelle* ulkoasu-uudistuksen. Periaatteessa tilanteeni oli siis erinomainen. En vain pitänyt siitä, mitä tein. Itse asiassa, sen IL:n uudistuksen jälkeen totesin vajonneeni liian syvälle, turhan kauaksi ammatillisista ihanteistani.

Jättäydyin uudestaan freelanceriksi. Sillä kertaa se oli iso, tietoinen askel. Oli asuntolainaa ja kotona kaksi pientä lasta. Taloudellista epävarmuutta lisäsi se, että lastenkirjakuvittajana toimiva vaimoni työskentelee hänkin yrittäjänä. Itse olen vaihdellut 100-prosenttisen palkkatyön ja 100-prosenttisen yrittämisen välillä siis jo 15 vuotta.

Nykyisin tuloni jakautuvat neljälle eri lähteelle.

Normaalit tilaustyöt laskutan firmani kautta. Aalto-yliopistossa opetan 5-6 viikkoa lukukaudessa. Olen saanut nauttia myös apurahoista ja vuodelle 2011 minulle on myönnetty valtion taiteilija-apuraha. Lisäksi päätyöstäni kirjainmuotoilusta alkaa pikku hiljaa tulla lisenssimaksuja netti-kaupan kautta. Siitä olen onnellinen. Tavoitteeni on elää tulevaisuudessa 100-prosenttisesti kirjainmuotoilulla.

Menestyvän freen tärkeimmät ominaisuudet ovat omaleimaisuus ja luotettavuus. Se, että pystyy toistuvasti tuottamaan persoonallista jälkeä sovituissa aikatauluissa. →

Saku Heinänen työhuoneesta on tulossa lastenhuone, mutta uudet työtilat kahden muun graafikon kanssa ovat löytyneet Pasilan veturitaloilta.

»Meitä oli BOTHissa 4 ad:tä. Vähän sama kuin rock-bändissä olisi neljä kitaristia.»

Silloin, kun kaikki menee hyvin, yrittäjänä oleminen on ihanteellista.

Kun ongelmia tulee, vapaus muuttuu haastavaksi. Taloudellisesti minulla on kokemuksia todella lihavista, mutta myös laihoista vuosista. Tulojen riittävä määrä lienee yrittäjän suurin stressitekijä. Toinen on paperitöiden tekeminen ja kolmas työn epäsosiaalinen luonne, joka pahimmillaan johtaa yksinäisyyteen. Ajatus siitä, että olisin 365 päivää vuodesta yksin jossain tekemässä fontteja, ei houkuttele. Varsinkaan, koska edes palavereissa ei välttämättä enää käydä fyysisesti.

Siksikin olen kokenut lehtorin työni Aalto-yliopistossa viime vuosina hyväksi vastapainoksi. Opettaminen on hyvin sosiaalista. Opiskelijoilleni yrittäjyys vaikuttaisi hyvinkin tavoiteltavalta asialta. Jopa ne, jotka ovat saaneet hyviä määräaikaissuoksia, ovat ilmaisseet halunsa freelancereiksi.

Tähän mennessä olen toiminut graafisena suunnittelijana, ja työt ovat tulleet enimmäkseen kontaktien kautta: tunnen asiakkaan jostain, tuttu asiakas vaihtaa työpaikkaa, asiakas suosittelee toiselle, kollega suosittelee. Jonkin verran olen maksanut näkyäkseeni netin yrityshakemistoissa, mutta vain koska koen sen olevan

välttämätön back-up kontaktitietoja etsivälle – en usko, että kukaan hakee sieltä tekijää. Nykyään kun panostan fonttimuotoiluun, jossa on kyse samojen paljon vaivaa vaatineiden tuotteiden myymisestä useille eri asiakkaille, markkinoin itseäni aktiivisesti. Oma nettisivu on tärkeä, mutta ilmoittelen myös alan lehdissä ja postitan fonttispielejä mainostoimistoihin sekä lehti- ja kirjakustantajille.

Joskus työskentelen myös iltaisin, lasten jo nukkuessa. Se on ihan ok.

Pelkkä ajatus siitä, että menisin vielä joskus 9–17-töihin tuntuu yhä kaukaisemmalta. Se, että voin aloittaa aamuni pitkällä pyörälenkillä, jos haluan, on arvokasta. Olen myös huomannut, että frenä tuottavuuteni on parhaimmillaan korkealla tasolla. 3–5 intensiivistä työtuntia tuottaa enemmän kuin 7,5 tuntia jonkun muun konttorilla.

Isäni oli valokuvaaja ja äitini toimittaja, joten perhetaustani on varmasti ohjannut ammatillisia valintojani. Koen itseni nimenomaan graafiseksi muotoilijaksi, typografian tekijäksi, digitaaliajan käsityöläiseksi.

Pitkään minulla oli haave, että olisin perustanut parin kollegan kanssa oman design-toimiston. Sellainen meillä olikin. Kun lähdin Iltalehdestä

2005, niin perustimme studion, joka tunnetaan nyt BOTH-suunnittelu-toimistona. Joskus mietin, että teinkö virheen kun jätin BOTHin parin vuoden jälkeen. Toisaalta, meitä oli siellä 4 ad:tä. Vähän sama kuin rock-bändissä olisi neljä kitaristia.

Olen tyytyväinen nykytilanteeseeni.

Yrittäjänä minulla on, ainakin teoriassa, täydellinen sisällöllinen valinnanvapaus. Minulle se on tärkeää. Kun työskentelin lehtitaloissa, niin minulla oli usein tunne, että en aina voinut, syystä tai toisesta, henkisesti allekirjoittaa yhtiöiden liiketoimintaa. Koin itseni joskus välineeksi. Se ei tuntunut miellyttävältä.

Kirjainmuotoilulla olen tietoisesti valinnut työlleni pienen nurkan, jota voin itse hallita. Jos teen fontin, josta kukaan ei ole kiinnostunut, niin voin syyttää vain itseäni. Sekin on ihan ok. Frenä nukun yöni paremmin.

Olen juuri sitä, mitä teen. Oma itseni.»●

Tekniikan maailma I Tässä artikkelisarjassa Kirstu-suunnittelukollektiivi kertoo, mitä graafisen suunnittelijan tulee tietää uudesta teknologiasta. Sarjan ensimmäisessä osassa käsitellään muotoiluohjelmointia ja säännöllisiä lausekkeita.

JONATAN HILDEN, JUUSO KOPONEN, JANNE PULKKINEN JA OTTO DONNER

Grepillä vauhtia pitkien tekstimassojen työstämiseen. Suurten tekstimassojen kanssa työkentellessä tulee usein vastaan tilanne, jossa tekstiä pitää muokata toistuvasti samalla tavalla, esimerkiksi systemaattisen virheen korjaamiseksi tai vaikkapa versaaleilla kirjoitettujen sanojen muuttamiseksi kapiteelikirjaimiksi. Tähän tarkoitukseen on olemassa tehokas työkalu, ns. säännölliset lausekkeet (regular expressions, tai lyhyemmin regex). Unix-käyttöjärjestelmissä, joihin nykyinen Mac OS X:kin perustuu, on ollut jo 1970-luvulta asti käytössä grep-niminen ohjelma jonka avulla säännöllisiin lausekkeisiin perustuvia hakuja on voinut tehdä verrattain helposti. Adobe toi Indesignin CS3-versiossa grep-toiminnallisuuden vihdoin myös taitto-ohjelmiin, mikä on muuttanut monien taittajien työskentelytapoja ratkaisevasti. Indesignin lisäksi monet ohjelmointikäyttöön

tarkoitettut tekstieditorit tukevat säännöllisiä lausekkeita.

Säännölliset lausekkeet mahdollistavat hyvinkin monimutkaiset haut tekstimassasta, vaikkapa »etsi kaikki lauseen alussa olevat kokonaan versaaleilla kirjoitetut merkkijonot, joissa on vähintään kolme kirjainta, mutta ei numeroita». Erona normaaliin tekstihakuun on myös, että hakutuloksesta voidaan ottaa muutosta varten osia talteen ja siirrellä niitä eri paikkoihin. Perinteisellä tekstihaulla voi siis korvata vaikkapa päivämäärissä esiintyvät vinoviivat pisteillä (24/09/2010 → 24.09.2010), mutta säännöllisellä lausekkeella voidaan helposti muuttaa koko päivämääräformaatti toiseksi, siis myös numeroiden paikkoja (esim. 24.9.2010 → 2010-9-24).

Tämä tapahtuu syöttämällä Indesignin grep-hakukenttään lausekkeen `(\d+)\.(\d+)\.(\d{4})` ja korvauskenttään merkit `$3-$2-$1`.